

Rozpoznaj
zaburzenia
osobowości
i wspieraj
zdrowy rozwój
dziecka

Jak wychować dziecko na zdrowego psychicznie dorosłego

PAULINA PAWLAK

Wszelkie prawa zastrzeżone. Nieautoryzowane rozpowszechnianie całości lub fragmentu niniejszej publikacji w jakiejkolwiek postaci jest zabronione. Wykonywanie kopii metodą kserograficzną, fotograficzną, a także kopiowanie książki na nośniku filmowym, magnetycznym lub innym powoduje naruszenie praw autorskich niniejszej publikacji.

Wszystkie znaki występujące w tekście są zastrzeżonymi znakami firmowymi bądź towarowymi ich właścicieli.

Autor oraz wydawca dołożyli wszelkich starań, by zawarte w tej książce informacje były kompletne i rzetelne. Nie biorą jednak żadnej odpowiedzialności ani za ich wykorzystanie, ani za związane z tym ewentualne naruszenie praw patentowych lub autorskich. Autor oraz wydawca nie ponoszą również żadnej odpowiedzialności za ewentualne szkody wynikłe z wykorzystania informacji zawartych w książce.

Redaktor prowadzący: Barbara Gancarz-Wójcicka
Ilustracje w książce: Kinga Budzewska/KaBoo Illustrations

Helion S.A.
ul. Kościuszki 1c, 44-100 Gliwice
tel. 32 230 98 63
e-mail: sensus@sensus.pl
WWW: <https://sensus.pl> (księgarnia internetowa, katalog książek)

Drogi Czytelniku!
Jeżeli chcesz ocenić tę książkę, zajrzyj pod adres
<https://sensus.pl/user/opinie/zaboso>
Możesz tam wpisać swoje uwagi, spostrzeżenia, recenzję.

ISBN: 978-83-8322-353-7

Copyright © Paulina Pawlak 2023

Printed in Poland.

- Kup książkę
- Poleć książkę
- Oceń książkę

- Księgarnia internetowa
- Lubię to! » Nasza społeczność

Spis treści

Wstęp	5
--------------------	----------

CZĘŚĆ I ZROZUMIEĆ OSOBOWOŚĆ

Rozdział 1. Rozwój człowieka	11
---	-----------

1.1. Obszary rozwoju	14
----------------------------	----

1.2. Rozwój psychiczny człowieka	16
--	----

Rozdział 2. Osobowość	31
------------------------------------	-----------

2.1. Definicje oraz proces kształtowania się osobowości ...	32
---	----

2.2. Osobowość a temperament	38
------------------------------------	----

2.3. Osobowość a charakter	40
----------------------------------	----

2.4. Osobowość a tożsamość	41
----------------------------------	----

Rozdział 3. Zaburzenia osobowości	43
--	-----------

3.1. Rodzaje i charakterystyka zaburzeń osobowości	47
--	----

3.2. Proces diagnozowania	63
---------------------------------	----

3.3. Zaburzona osobowość a choroby współistniejące	68
--	----

3.4. Leczenie	79
---------------------	----

CZĘŚĆ II JAK WSPIERAĆ ZDROWY ROZWÓJ?

Rozdział 4. Unikanie czynników zakłócających zdrowy rozwój	87
4.1. Życie płodowe — substancje zagrażające	88
4.2. Przemoc	94
4.3. Doświadczenia traumatyczne	106
Rozdział 5. Zaspokajanie potrzeb	115
5.1. Podstawowe potrzeby człowieka	116
5.2. Granice dziecka	122
Rozdział 6. Rola modelowania — dbanie o siebie dbaniem o dziecko	129
6.1. Zniekształcenia poznawcze	133
6.2. Dezadaptacyjne przekonania	137
6.3. Dezadaptacyjne schematy	152
6.4. Odkryty schemat — co dalej?	183
6.5. Dojrzałość emocjonalna dorosłego	188
Rozdział 7. Zakłócony rozwój — adekwatna reakcja	197
7.1. Kiedy udać się z dzieckiem do specjalisty?	197
7.2. Gdzie szukać pomocy?	202
Podziękowania	205
Tabele	207
Bibliografia	213

ROZDZIAŁ 3.

Zaburzenia osobowości

Co sprawia, że niektóre osoby rozwijają zupełnie zdrową osobowość, a inne cierpią na jej zaburzenia?

Dobrze jest spojrzeć na tę kwestię nie przez perspektywę widzenia czarno-białego, lecz jak na kontinuum:

W świecie specjalistów stosujemy klasyfikacje (DSM-5 i ICD-11), które stawiają jasne granice dotyczące tego, kiedy i jaki rodzaj zaburzenia diagnozujemy. Nie ma jednak jednej jasnej granicy mówiącej o tym, że ktoś jest albo w 100% zdrowy, albo w 100% zaburzony. Ba, nie sądzę, by były na świecie osoby, które nie miałyby jakiejś trudności psychicznej, co nie znaczy, że są zaburzone.

Osobowość, kształtując się, natrafia na przeróżne wyzwania. Każdy dzień i każde wydarzenie wpływają na nią w określony sposób. Niektóre okoliczności sprawiają, że nie wzrasta zdrowo, lecz zaczyna się usztywniać czy deformować. Bardzo rzadko bywa tak, że osobowość zaburza jeden wyizolowany czynnik. Takim pojedynczym czynnikiem może być np. wydarzenie traumatyczne. Trauma potrafi rozchwiać nawet najzdrowszy organizm. Najczęściej jednak

na ukształtowanie się zaburzonej osobowości wpływa wiele różnych czynników.

Proces zaburzania się osobowości świetnie przedstawia metafora drzewa:

Nasionko możemy porównać do puli genów, z którymi przychodzimy na świat. Jak wspominaliśmy w rozdziale 2., geny również mają wpływ na przyszłą osobowość człowieka. Na loterii genetycznej możemy trafić na takie, które będą nam ułatwiały rozwój (np. wysoki — ale nie zbyt wysoki — poziom inteligencji) lub które mogą wpływać na zaburzanie osobowości (np. gen przemocy MAOA).

Osobowość, tak jak roślina, zaczyna rozwój na określonym gruncie. Nasionko, które miało szczęście trafić na żyzną glebę, bogatą w minerały i substancje odżywcze, od samego początku ma bardziej sprzyjające warunki do rozwoju. Tak samo człowiek przychodzący na świat w kochającej, dojrzałej emocjonalnie rodzinie.

Jeśli nasionko trafi na mniej rozwojowy grunt, nadal się rozwija, lecz jedynie na tyle, na ile pozwalają mu zasoby. Być może będzie to rozwój powolniejszy niż w przypadku nasionka z żyznej gleby. O tym decydują również geny i wrodzone predyspozycje.

Roślina do wzrastania potrzebuje słońca i deszczu, tak jak człowiek potrzebuje akceptacji, bezpieczeństwa i zaspokojenia innych podstawowych potrzeb. Deficyt deszczu sprawia, że roślinka przysycha. Nadal jednak dzielnie rośnie. Jeśli pozbawimy ją słońca, liście nie będą tak samo zielone jak u innych roślin, lecz nadal będzie rosła. Wszystko to jednak zaburza jej rozwój. Liczba i siła działających czynników zakłócających mogą na tyle mocno wpłynąć na organizm, że będziemy mówili o zaburzonej osobowości. Istnieje również całe grono osób, które nie spełniają kryteriów diagnostycznych pełnowymiarowego zaburzenia osobowości, lecz mają pewne „rysy” na osobowości, które również mogą sprawiać im cierpienie. Te osoby

znajdowałyby się bliżej prawego końca naszego kontinuum. Tymi ryskami również zdecydowanie warto zaopiekować się na terapii.

Drzewo, rosnąc coraz wyżej, napotyka betonowy płot. Nie ma na tyle siły, by się przez niego przebić. Kierunek wyrastania gałęzi zmienia się tak, by omijać płot. Drzewo adaptowało się do warunków. Rosło, omijając przeszkody. Tak samo dziecko ma niesamowite **zdolności adaptacyjne** (dzięki nadal intensywnie rozwijającemu się mózgowi) i adaptuje się do warunków, w jakich przyszło mu żyć. Jeśli rodzina jest zaburzona, wpłynie to również na psychikę i osobowość dziecka. Jeśli w rodzinie jest przemoc, dziecko musi wykształcić pewne **sposoby radzenia sobie**, aby przetrwać. W jego dorosłym życiu będziemy je nazywali sposobami dezadaptacyjnymi, ponieważ w nowej rzeczywistości bardziej mu szkodzą, niż pomagają. Niepodważalne natomiast jest to, że kiedyś w jakiś sposób pomagały, albo przynajmniej sprawiły, że dziecko przetrwało.

Jak wyglądają przykładowe dezadaptacyjne przekonania i sposoby radzenia sobie?

Dziecko z przemocowego domu może się nauczyć, że:

Dezadaptacyjne przekonanie	Strategia radzenia sobie
Kto jest silny/agresywny, ten ma władzę.	Jestem agresywny, żeby ludzie mnie szanowali.
Jeśli źle się zachowuję, mój tata jest bardzo zły i mnie bije.	Jestem skrajnie podporządkowany i najbardziej niewidoczny, jak się da.
Ojciec bije matkę, co znaczy, że kobiety można (trzeba) bić.	Biję moją partnerkę.

ADAPTACJA

Przystosowanie do nowych warunków.

Dostosowanie zachowania do wymogów środowiska.

W nieprzemocowych rodzinach również może się ukształtować zaburzona osobowość. Czynnikiem sprawczym mogą być codzienne sytuacje, których dziecko nie rozumie. Dziecko, nie rozumiejąc świata, samo sobie go tłumaczy. To dziecięce **wytłumaczenie** może się utrwalić w dezadaptacyjne przekonanie. Jeśli np. dziecko nie rozumie, dlaczego chodzi do przedszkola, może w nim powstać przekonanie: „Nikt nie jest w stanie ze mną wytrzymać, dlatego mnie oddają”. W przyszłości to przekonanie mogą wzmocnić inne doświadczenia (np. rodzice się rozwodzą; koleżanka z piaskownicy nie chce się ze mną bawić; koledzy już mają dziewczyny, a ja jeszcze nie; sąsiadka nakrzyczała na mnie, że za głośno się śmieję) i sprawić, że wewnętrzna wiara w nie wzrośnie.

Im więcej dezadaptacyjnych przekonań na temat siebie, innych czy świata, tym większe prawdopodobieństwo wystąpienia zaburzenia osobowości.

WAŻNE!

Zaburzeń osobowości **nie diagnozuje się przed 18. r.ż.**, ponieważ osobowość nadal się kształtuje. Również u młodych dorosłych nie mówi się o zaburzonej osobowości, a o **nieprawidłowo kształtującej się osobowości** przez fakt, że kora mózgowa nadal się rozwija. Oznacza to, że człowiek wciąż ma dużą elastyczność i nadal się uczy. Może doświadczyć zdarzeń korygujących, terapeutycznych i zmienić kierunek rozwoju.

U dzieci i nastolatków diagnozujemy **zaburzenia zachowania**, które mogą (choć nie muszą!) być predyktorem zaburzeń osobowości w dorosłym życiu.

We wczesnej dorosłości osobowość nadal jest podatna na zmianę, jednak wraz z wiekiem coraz bardziej się usztywnia. Stąd nie każda starsza osoba jest podatna na terapię (choć seniorzy, którzy

przez całe życie się rozwijają, mają stymulację intelektualną, wysoki poziom wglądu itd., zachowują elastyczność poznawczą).

Podsumowując:

- Na zaburzenie osobowości mają wpływ zarówno geny, jak i środowisko.
- Dziecko adaptuje się do środowiska. Jeśli środowisko jest zaburzone, to dziecko w procesie adaptacji wykształca niekorzystne wzorce zachowania/myślenia/postrzegania rzeczywistości.
- Zaburzone przekonania sprawiają cierpienie oraz utrudniają funkcjonowanie w dorosłym życiu.
- Dezadaptacyjne przekonania, z którymi borykają się osoby cierpiące na zaburzenia osobowości, zazwyczaj w przeszłości były pomocne w przetrwaniu.

3.1. Rodzaje i charakterystyka zaburzeń osobowości

Zaburzenia osobowości dzieli się na trzy grupy ze względu na pewne podobieństwa, które je charakteryzują. Grupy te są nazywane **wiązkami** albo **klastrami**.

Zaburzenia osobowości z wiązki A	Zaburzenia osobowości z wiązki B	Zaburzenia osobowości z wiązki C
• Osobowość paranoiczna • Osobowość schizoidalna • Osobowość schizotypowa	• Osobowość narcystyczna • Osobowość histrioniczna • Osobowość antyspołeczna • Osobowość chwiejna emocjonalnie (graniczna/z pogranicza/borderline)	• Osobowość zależna • Osobowość unikowa • Osobowość obsesyjno-kompulsyjna

3.1.1. Zaburzenia osobowości z wiązki A

Cechy wspólne dla tej grupy zaburzeń osobowości to:

- nieufność,
- podejrzliwość,
- wycofanie społeczne.

Osoby te są też często postrzegane jako ekscentryczne, wyróżniające się w „dziwaczny” sposób.

Zaburzenia osobowości z klastra A są kojarzone z cechami występującymi w schizofrenii. Wiele przesłanek mówi o tym, że mają podłoże m.in. genetyczne.

PARANOICZNE ZABURZENIE OSOBOWOŚCI

U tych osób dominują podejrzliwość i nieufność, a niekiedy wręcz wrogość wobec innych ludzi, zarówno obcych, jak i najbliższych przyjaciół. Często mają poczucie, że inni je krzywdzą, znieważają i oszukują, mimo że dowody świadczą o innym stanie rzeczy. Osobom tym ciężko zauważyć fakty, które przeczą rzekomym krzywdom, wręcz nie przyjmują ich do wiadomości.

Charakterystyczną strategią przetrwania jest notoryczny stan czujności — osoby z tym zaburzeniem tkwią w napięciu, by uniknąć złych zamiarów innych ludzi czy je wykryć. Latami żywią urazę i nie wybaczą przypisanych innym rzekomym zniewag. Mogą reagować gniewem, czy nawet agresywnie „bronić się” przed zniewagą, tak naprawdę atakując innych.

Choć takie osoby mogą mieć przyjaciół, to jednak czujność i podejrzliwość zniechęcają je do powierzania im swoich sekretów, w związku z czym mogą być wycofane w relacjach z bliskimi. Często mają przekonanie, że jeśli podzieli się z innymi informacjami, mogą oni wykorzystać je przeciwko nim. Ufają głównie sobie. Zniekształcają obraz rzeczywistości, widząc siebie jako ludzi bez skazy

i wchodząc w rolę ofiary. Innych natomiast postrzegają jako zagrażających i przypisują im nieczne, albo wręcz złe zamiary lub czyny.

Osoby z paranoicznym zaburzeniem osobowości wątpią w lojalność innych, łatwo i natłuminnie interpretują niegroźne lub neutralne uwagi jako próby poniżenia czy wykorzystania. Te przekonania nie mają charakteru urojeniowego (jak w chorobie, np. w schizofrenii), ale są bardzo silne i ciężko z nimi dyskutować.

Takie osoby w kryzysie psychicznym, w silnym stresie, są bardziej niż inni narażone na **epizod psychotyczny**. Oznacza to, że mogą stracić kontakt z rzeczywistością i mieć halucynacje, a ich przekonania mogą stać się urojeniowe. Te objawy mijają, gdy stres ustępuje.

Ludzie z paranoicznym zaburzeniem osobowości są bardziej narażeni na zachorowanie na schizofrenię. Wydaje się, że może to tworzyć kontinuum, ponieważ osoby, które zachorują na schizofrenię, często już wcześniej były uważane za „dziwaczne”, choć nadal funkcjonowały (niekiedy wysoko) społecznie. Wyniki badań nie są jednak wystarczająco spójne, by stawiać głównie na czynniki genetyczne.

Przykładowe zachowanie w dzieciństwie:

Samotnik, bawi się sam, posiłki je samotnie. Może mieć chęć integracji, ale ma z tym trudność, podejrzewa grupki dzieci o to, że są wobec niego złośliwe (gdy w rzeczywistości tak nie jest). Często czuje, że zawsze wszystko jest przeciwko niemu. Jeśli źle mu idzie w szkole,

EPIZOD PSYCHOTYCZNY

Przejściowy stan utraty kontaktu z rzeczywistością.

Mogą mu towarzyszyć halucynacje czy urojenia.

Wiąże się ze stanem niepoczytalności.

HALUCYNACJE

Nieprawidłowe doznania zmysłowe pojawiające się bez wystąpienia bodźca zewnętrznego.

Omamy: –wzrokowe – słuchowe –somatyczne – smakowe –węchowe

obarcza odpowiedzialnością nauczycieli, rówieśników, rodziców — wszystkich poza sobą. Często złości się na przyjaciół czy znajomych, zarzuca im wykorzystanie albo złe intencje mimo braku dowodów. Może kontrolować — zadawać podchwytliwe pytania, sprawdzać, gdzie są, denerwować się, gdy spędzają czas z innymi ludźmi.

Może okazywać wrogość. Może niechętnie dzielić się tokiem swojego myślenia, który wyraźnie słyhać dopiero w wyniku wybuchu gniewu.

Jest bardzo wrażliwy na krytykę (zarówno prawdziwą, jak i rze-
komą) i długo ją rozpamiętuje, snując wręcz nienawistne opowieści o „oprawcy”.

SCHIZOIDALNE ZABURZENIE OSOBOWOŚCI

Cechą charakterystyczną tych osób jest to, że nie potrafią oraz nie potrzebują nawiązywać relacji z innymi. Nie są zainteresowane innymi ludźmi, zamykają się w swoim świecie. Nie mają przyjaciół, a gro-
no ich znajomych często ogranicza się tylko do krewnych czy kolegów z pracy, z którymi nie nawiązują głębokiej więzi emocjonalnej.

Wydają się zimne i zdystansowane. Nie mówią o swoich emocjach ani uczuciach. Nie potrafią tego robić, a poza tym po prostu rzadko ich doświadcza. Są apatyczne, rzadko pojawiają się u nich silne pozytywne albo negatywne emocje, nie czerpią przyjemności z relacji z innymi, raczej nie wchodzi w związki (choć może się to zdarzyć, np. pod wpływem innych osób). Nie czerpią przyjemności z aktywności seksualnej. Ponieważ nie zależy im na aprobachie społecznej, wykazują zachowania spoza normy społecznej, mogą być ekscentryczne.

Z powodu wycofania społecznego nie jest to wystarczająco dobrze zbadane zaburzenie — osoby te nie zgłaszają się do badań, unikają bowiem wszelkich aktywności wymagających kontaktu z innymi

ludźmi. Wysnuwane są hipotezy o podłożu genetycznym i o pewnym stopniu dziedziczenia (co również wskazuje na podłoże genetyczne).

Przykładowe zachowanie w dzieciństwie:

Samotnik albo skrajny introwertyk. Prawie zawsze wybiera aktywności w samotności, nie proponuje ich innym dzieciom, woli bawić się sam. Zaproszony do zabawy, nie cieszy się, ale też nie boi. Nie reaguje na pochwały ani na krytykę, jest „w swoim świecie”.

WAŻNE!

Nie oznacza to, że każdy introwertyk ma zaburzenie osobowości!

Schizotypowe zaburzenie osobowości

Głównymi cechami charakterystycznymi dla tej grupy osób jest nietypowy, wręcz dziwaczny, magiczny sposób myślenia i mówienia, który zakłóca komunikację i relacje z innymi. Tak jak osoby schizoidalne, są skrajnymi introwertykami, mają jednak więcej zachowań ekscentrycznych, bardziej wyróżniają się w tłumie. Również pod wpływem silnego stresu mogą doświadczać przejściowego epizodu psychiatrycznego.

Jeśli słuchamy toku myślenia takiej osoby, widzimy, że ma ona kontakt z rzeczywistością (nie jest to myślenie urojeniowe), jednak treść jest bogata w treści zabobonne i skoncentrowane na sobie, wręcz lekko dziecięce. Osoby te mają również kłopot z adekwatnym odczytaniem intencji czy gestów innych ludzi — często przypisują im magiczne czy symboliczne znaczenie. Odczuwają dyskomfort

MYŚLENIE MAGICZNE

Przekonanie, że myślenie jest tożsame z działaniem, np. myślenie o śmierci dziadka sprawi, że on umrze. Także wiara w siły nadprzyrodzone.

w bliskich relacjach. Mogą mieć nietypowe zainteresowania, wierzyć w telepatię czy w szósty zmysł oraz doświadczać **iluzji cielesnych** (np. mrowienia, interpretowanego jako obecność zmarłej osoby).

Podobieństwo z osobowością paranoidalną jest takie, że osobom tym towarzyszy **lęk społeczny** i mogą również mieć nieadekwatne podejrzenia co do intencji innych ludzi.

Z klastra A to właśnie to zaburzenie jest najgłębiej przebadane. Dzięki temu wiemy, że:

- Dziedziczność jest umiarkowana.
- Zaburzenie to dotyczy 2 – 3% populacji¹.
- Istnieje związek ze schizofrenią.
- Osoby te wykazują łagodne zaburzenie funkcjonowania poznawczego (np. skupienia uwagi czy zapamiętywania bieżących informacji) — łagodny wymiar, który w schizofrenii jest zjawiskiem powszechnym.
- Osoby z tym zaburzeniem są bardziej podatne na zachorowanie na schizofrenię.
- Zaburzenie to może wykształcić się bez udziału genetycznego, a w wyniku przeżytej traumy (np. wykorzystania seksualnego w dzieciństwie) i braku odpowiedniej reakcji otoczenia (np. wsparcia emocjonalnego czy materialnego, w postaci terapii, od rodziny).

Przykładowe zachowanie w dzieciństwie:

Samotne spędzanie czasu, dyskomfort przy zawieraniu znajomości, a także w trakcie ich trwania. Nieumiejętność podtrzymywania rozmowy. Dziecko może być milczące, by uniknąć niezrozumienia/

¹ Każdej przeciętnej populacji, bez względu na kraj, wykształcenie, czynniki kulturowe itd.

niemiłych komentarzy. Może nie mieć przyjaciół albo kolegować się z kimś ekscentrycznym.

Osobowość	Dotyka % populacji	Płeć
Paranoiczna	0,5 – 2,5%	Częściej mężczyźni
Schizoidalna	0,5 – 1%	Częściej mężczyźni
Schizotypowa	3%	Częściej mężczyźni

3.1.2. Zaburzenia osobowości z wiązki B

Cechy wspólne dla tej grupy zaburzeń osobowości to:

- wysoka emocjonalność,
- dramatyczne zachowania,
- nieobliczalność.

NARCYSTYCZNE ZABURZENIE OSOBOWOŚCI

Osoby cierpiące na to zaburzenie przejawiają poczucie lepszosci i wyższości, mają ograniczoną empatię lub wręcz wykazują jej brak. W celu zaspokajania swoich potrzeb stosują strategie takie jak wzbudzanie szacunku i uznania, imponowanie, dominacja. Mogą to osiągać zarówno samorozwojem i pięciem się po szczeblach kariery, jak i groźbami. Mogą też umniejszać innym, by samemu poczuć się lepiej.

Silny egocentryzm utrudnia im budowanie relacji. Rozmowy mogą mieć formę monologów. Gdy temat schodzi na kogoś innego, osoby narcystyczne mogą odpływać myślami albo otwarcie okazywać znudzenie czy brak zainteresowania. Mają skłonność do wielokrotnego opowiadania tych samych historii, znanych już słuchaczowi, i za każdym razem oczekiwać uwielbienia czy pochwały. Generalnie oczekują i spodziewają się wyjątkowego traktowania.

PROGRAM PARTNERSKI

— GRUPY HELION —

-
1. ZAREJESTRUJ SIĘ
 2. PREZENTUJ KSIĄŻKI
 3. ZBIERAJ PROWIZJĘ

Zmień swoją stronę WWW w działający bankomat!

Dowiedz się więcej i dołącz już dzisiaj!

<http://program-partnerski.helion.pl>

GRUPA
Helion

Czym skorupka za młodu...

To, co spotkało nas w dzieciństwie, a nawet jeszcze wcześniej, bo w życiu płodowym, rzutuje na całą naszą egzystencję. Ile dostaliśmy od rodziców i otoczenia, tyle jesteśmy w stanie oddać światu. I choć mawia się, często z przekąsem, że nie ma na tym świecie osoby dorosłej, która nie została w jakiś sposób „skrzywdzona” w dzieciństwie – co poniekąd jest prawdą, ponieważ rodzice to nie idealni aniołowie, a po prostu ludzie z różnymi ułomnościami i niedostatkami – to pewne problemy i zaniedbania okresu dziecięcego mogą wywoływać naprawdę głębokie, nieodwracalne zmiany w psychice.

Włącznie z zaburzeniami osobowości.

Ta książka nie jest miłą lekturą. Nie ma taka być. Za to jest mądra i prawdziwa. Autorka poleca ją rodzicom, dorosłym dzieciom i wszystkim tym, których interesuje sposób, w jaki doświadczenia z najwcześniejszych lat życia rzutują na kolejne lata. A także tym, którzy chcieliby się nauczyć rozpoznawać niewłaściwe schematy wychowania, by móc zawczasu interweniować i chronić małego człowieka przed ich niszczącymi konsekwencjami.

Z kolejnych rozdziałów dowiesz się między innymi:

- Jak przebiega rozwój człowieka i jak go wspierać
- Czym jest osobowość i jakie rodzaje zaburzeń mogą jej dotyczyć
- Jakie czynniki są najbardziej niszczące dla dziecięcej psychiki
- Jak dbać o zdrowie psychiczne – swoje i dziecka
- Z którymi problemami należy się udać do specjalisty

OSOBOWOŚĆ I NOWA

Księgarnia internetowa:
<http://sensus.pl>

sensus

Sprawdź najnowsze promocje:
🔗 <http://sensus.pl/promocje>
Książki najchętniej czytane:
🔗 <http://sensus.pl/bestsellery>
Zamów informacje o nowościach:
🔗 <http://sensus.pl/nawosci>

ebook dostępny na:
ebookpoint

ISBN 978-83-8322-353-7

cena: 49,90 zł